

DAGENS FRÅGOR

Den 18 april 1942.

Om författnings- För någon tid sedan framfördes i radio ett nytt **skrivning.** oratorium av en av våra främsta tonsättare. Oratoriet, som är byggt på de gamla svenska landskapslagarna, bär titeln »Svensk lagsaga».

I en intervju i anledning av urpremiären har tonsättaren yttrat, att han gripits av de gamla texternas vackra och märgfulla språk. Så mycken skönhet finnes alltså att hämta ur våra äldsta lagars språk, att de kunnat inspirera en konstnär till ett verk i toner!

Ungefär samtidigt med premiären på oratoriet hade en av våra landsortstidningar en ledare med rubriken »Språkreform som blir omöjlig». I ledaren återgavs 19 § 3 mom. förordningen den 6 juni 1941 om arvsskatt och gåvoskatt. Momentet har följande lydelse:

Har i fall, som avses i 1 och 2 mom., för det förvärv, som tidigare förelagat till beskattning, annan skatteklass varit tillämplig än den som gäller beträffande det förvärv, om vars beskattning är fråga, skall skatten för sammanlagda värdet av förvärven utgöra summan av vad som vid uträkning av skatt för nämnda värde enbart enligt den lindrigast beskattade av ifrågakvarande klasser belöper å det till denna klass hörande förvärvet efter förhållandet mellan detta och det sammanlagda värdet samt vad som vid uträkning av skatt för samma värde enbart enligt den högst beskattade av klasserna belöper å det till denna klass hörande förvärvet efter förhållandet mellan detta och det sammanlagda värdet.

Till detta resultat av författningsskrivares möda knöt tidningen några reflexioner om vikten av att författningar skrivas på ett klart och tydligt sätt. Problemet är av sådan betydelse, framhöll tidningen, att man givetvis borde komma med reformförslag. Tidningen medgav emellertid sin oförmåga att föreslå något bättre än en kommittéutredning.

Helt säkert kommer 19 § 3 mom. av den nya förordningen om arvs- och gåvoskatt icke att inspirera någon konstnär till mästerverk. Betyder detta, att vi förlorat förmågan att skriva författningar enkelt och klart och samtidigt vackert och märgfullt?

Den nyss berörda ledaren är ingalunda en ensamstående företeelse. Tvärtom, under senare tid har man i pressen gång efter annan riktat kritik mot utformningen av nya författningar. Man har gjort gällande, att de äro oklara och svårförståeliga. Vi minnas ännu, att de första författningarna om bensinrestriktioner på grund av sin formulering ledde till vissa icke avsedda konsekvenser. Även andra författningar av nyare datum rymma avsnitt, som till följd av skrivsättet lett till missförstånd i tillämpningen.

Det förhåller sig nog också så att kritiken mot författningsskrivningen stundom är berättigad. Något bör alltså göras för att komma

närmare målet: enkla, klara och lättförståeliga författningar. Men vad bör då göras?

Inför denna fråga kan det till en början vara skäl att erinra om att kritiken av juristernas språk ingalunda är någon ny företeelse. Redan författaren till det klassiska verket om den juridiska stilen — Louis de Geer, vår nuvarande riksdagsordnings skapare — fann samma frågeställning på 1850-talet. »Man hörer tämligen allmänt klagas», skriver han, »över dess (den juridiska stilens) vidlyftighet och svårfattlighet, på samma gång som man gör sig löjlig över dess förmenta pikanteri.» I en skrift från 1920-talet »Om lagstil» har justitierådet Birger Wedberg gisslat många olater och givit råd och ledning. Professor Erik Wellander har i sitt verk »Riktig svenska» — som väl redan får anses vara klassiskt — på några sidor givit en vägledande analys av kanslistilens problem. Och i den för omkring ett och ett halvt år sedan utkomna festskriften till professor Nils Stjernberg har kammarrättsrådet juris doktor Carl W. U. Kuylenstierna knutit några för den ovane författningsskrivaren mycket nyttiga reflexioner till ämnet lagskrivning.

Det kan även vara skäl att framhålla, att de författningar, som väckt kritik, äro i försvinnande minoritet bland alla de lagar, förordningar och kungörelser, som i dessa dagar utfärdas eller förberedas till utfärdande. Det finnes t. o. m. anledning att tala om en lagskrivningens renässans under de senaste åren. Sålunda har processlagberedningens förslag till rättegångsbalk bland annat för lagtextens utformning fått det högsta erkännande av lagrådet. Det kan också nämnas, att lagskrivning och språkvård i åtminstone ett fall nära sammanknutits med varandra. Straffrättskommittén har nämligen vid utarbetandet av sitt förslag till lagstiftning om förmögenhetsbrott i språkliga frågor rådfrågat professor Wellander. Denna kommitté har för övrigt berikat det juridiska språket genom att vid valet av ny terminologi anknyta till äldre tiders svenska språkskatt. Sålunda har för en brottstyp, som omfattar bl. a. tjuvgömmeri, brukats ordet häleri, som är av gammal germansk stam (häla = gömma, skyla). Kommittén anför i sitt betänkande, att verbet häla förekommer i en psalm från 1620-talet, i vilken det heter:

Gudh nåde thå then fattigha Siäl
Hvar finnes then stadh ther hon sig häl
I sådan hiertans qwidha.

Det är något tämligen enastående att i ett modernt lagförslag finna en språklig förnyelse med rötter bland annat i fromheten i Gustaf II Adolfs Sverige. Det är givet, att exemplet enligt sakens natur knappast så ofta kan efterföljas, men det kan vara något att kalla fram för dem, som till äventyrs vilja göra gällande att den juridiska stilen stelnat i de torra paragrafernas trånga former.

Det må också framhållas, att den kritik, som riktas mot våra författningsskrivare, stundom skjuter över målet. Den, som aldrig själv skrivit en författning, tror gärna att formulerandets konst är enkel,

lika enkel som, för att taga ett exempel, konsten att skriva ett förtroligt privatbrev i en mindre viktig angelägenhet. Ja, i själva verket torde jämförelsevis få personer ha klart för sig, att även den enklaste föreskrift kan lända lagskrivaren till mycken möda innan han kan vara förvissad om att den icke kan tolkas på två eller flera sätt och misstolkas på än flera. Formuleringskonsten fordrar träning liksom all annan konst, och det är endast ett fåtal personer förunnat att genast kunna lägga fram en formulering, som står sig vid en närmare ingående granskning. Till belysning av det anförda skall jag framlägga ett exempel, som måhända kan synas alltför enkelt, men som dock i någon mån torde vara ägnat att för den, som aldrig ägnat sig åt formuleringskonst, belysa de svårigheter, som kunna uppstå.

Bland de författningar, som stundom kritiserats för stället i uttryckssättet, är vägtrafikstadgan den 23 oktober 1936. En stadga som denna, säger man, bör vara skriven för gemene man. Trafikanten skall själv utan svårighet kunna utläsa ur stadgan vad som är tillåtet och icke tillåtet, och därför bör stadgan vara skriven på folkets språk och icke på juristernas.

Jag föreställer mig, att regeln om skyldighet att föra cykelljus skulle, för att vara enkel och tillgänglig, kunna formuleras ungefär så här: »När det är mörkt skall man ha lykta på cykeln.» Formuleringen kanske i förstone verkar ypperlig. Det är inga krångligheter, det står t. ex. icke »vid inträdande av mörker skall å cykel föras en vid densamma fäst lykta» eller dylikt. Enkla fakta äro uttryckta rakt på sak.

Men formuleringen är icke tillfyllest. Till en början kan man anmärka, att satsen uppenbarligen gäller såväl stillastående cykel som cykel i gång. En åklagare skulle sålunda kunna göra gällande att ägaren till en cykel, som står uppställd på ett vindskontor, skulle vara skyldig att ha lykta på cykeln, då det är mörkt. Visst är det fråga om en uppenbar vantolkning, men skrivet är skrivet! Det är nog bäst att komplettera satsen. Man får då t. ex.: »Åker man cykel när det är mörkt, skall man ha lykta på cykeln.»

Det är genast bättre. Men om nu t. ex. en springgosse sätter lyktan baktill på cykeln med ljuskäglan riktad bakåt, har han då uppfyllt författningens föreskrift? Ja, det har han med den lydelse vi nu valt. Men eftersom en sådan tolkning icke bör få inrymmas måste vi ändra igen. Ett nytt förslag: »Åker man cykel när det är mörkt, skall man ha en lykta framtill på cykeln.»

Men inte ens denna formulering kan gå fri från misstolkningar. Kanske springgossen sätter ett rött papper framför lyktan så att skenet blir rött. Det går ju icke för sig. Men det är icke förbjudet, så som vi skrivit texten! Då endast vitt, blåvitt eller gult ljus bör godkännas, få vi en ny formulering: »Åker man cykel när det är mörkt, skall man ha en lykta med vitt, blåvitt eller gult sken framtill på cykeln.»

Vi ha hunnit ganska långt nu. Men ändå skulle man kunna anmärka att i denna mening står det icke att lyktan skall vara tänd!

Exemplet är ju mycket enkelt eftersom problemet kan behandlas

fristående från hänvisningar till andra paragrafer o. dyl. I 15 § andra stycket vägtrafikstadgan har bestämmelsen utformats på följande sätt: »Vid cykelåkning under mörker skall cykeln vara framtill försedd med tänd lykta med vitt, blåvitt eller gult sken.»

Men även om formuleringskonsten sålunda är en konstart, som kräver möda av sina utövare, och även om mycket göres — särskilt vad gäller lagstiftning av central natur — för att hålla skrivtekniken på en hög nivå, så kvarstår dock det faktum att den mot författningsskrivningen riktade kritiken icke helt saknar fog. För ett fyrtiotal år sedan framfördes en liknande kritik mot avfattningen av officiella utlåtanden och skrivelser med mera. Kungl. Maj:t utfärdade med anledning därav den 22 mars 1907 ett — av Julius Juhlin kontrasererat — cirkulär till samtliga förvaltande ämbetsmyndigheter i riket angående avfattandet av utlåtanden, skrivelser m. m. i ämbetsärenden. I detta cirkulär heter det bland annat: »Enär det skrivsätt, som användes vid avfattandet av framställningar och yttranden i ämbetsärenden, ofta icke tillgodoser tillbörliga anspråk på enkelhet och tydlighet, vill Kungl. Maj:t härigenom anbefalla samtliga förvaltande ämbetsmyndigheter i riket att avfatta sina skrifter i klara, korta meningar och således undvika invecklade satsbyggnader och onödiga upprepningar samt att i övrigt söka tillägna sig ett klart och enkelt skrivsätt. — — — I fråga särskilt om avfattande av resolutioner och utslag vill Kungl. Maj:t anbefalla myndigheterna att, åtminstone i de fall, då resolutionen eller utslaget är av vidlyftigare beskaffenhet, använda ett framställningssätt, som låter innehållets särskilda delar framträda var för sig, så att den sammanbindning mellan de olika delarna, som hittills varit vanlig, och som ofta gjort innehållet svårbegripligt, undvikes.»

Det är ett klart och tydligt botemedel, som anvisas i detta cirkulär. Svårigheten är bara att omsätta de enkla reglerna i verkligheten!

I en i pressen uppmärksammas kungörelse den 30 juni 1938 (nr 524) angående statsunderstöd för tiden den 1 juli—31 december 1938 till parallellavdelning av årsklass vid kommunal flickskola stadgas som följer:

Kungl. Maj:t har, med anledning av riksdagens beslut, funnit gott förordna, att i fråga om statsunderstöd till parallellavdelning av årsklass vid kommunal flickskola för tiden den 1 juli—den 31 december 1938, utan hinder av vad i stadgan den 24 september 1928 (nr 426) för kommunala flickskolor och i kungörelsen den 22 juni 1928 (nr 229) angående avlöning åt lärare vid kommunal flickskola samt statsbidrag till sådan skola finnes stadgat häremot stridande, gälla de i kungörelsen den 30 juni 1937 (nr 696) angående statsunderstöd för budgetåret 1937/38 till parallellavdelning av årsklass vid kommunal flickskola givna föreskrifterna; dock med iakttagande att statsunderstöd må utgå till sammanlagt högst 95 parallellavdelningar, där ej Kungl. Maj:t, efter framställning av skolöverstyrelsen, för särskilt fall annorlunda bestämmer.

Man kan kanske förstå om någon gör gällande att denna kungörelse — som är ett exempel på ett skrivsätt, som icke så sällan förekommer — är svåräst. Skulle inte klarheten ha vunnit på att kungörelsen

uppdelats i flera meningar? Man kunde ha börjat med att tala om att i stadgan den 24 september 1938 och de andra stadgorna finnas vissa regler om statsunderstöd. Därefter kunde man säga att dessa regler icke skulle utgöra hinder för statsunderstöd i det fall, man behandlar. Slutligen skulle man därefter nämna regeln om de 95 parallellavdelningarna. Nu är det emellertid så, att man enligt praxis icke kan ha en recit, en inledande framställning, i en författning. Men finnes det något hinder för att ändra denna praxis? I flera främmande länder skrivs författningar med recit och någon olägenhet därav torde icke ha förmärkts.

Man ser numera då och då i författningar att stoffet uppdelats i punkter, numrerade i ordningsföljd. Denna praxis synes vara mycket värdefull. Klarheten och överskådligheten vinna på en sådan uppdelning.

Ett annat sätt att främja enkelhet i uttryckssättet är att införa enkla men ändå tydliga termer. Det finns en lag, som benämnes lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag. Skall man ange denna lag i en annan författning eller i ett utslag eller eljest i liknande fall måste hela denna långa beteckning tillgripas. Kanske hade det varit till fördel, om lagen i rubriken erhållit — utom sin långa beteckning — det korta namnet inskränkningsslagen, en benämning som allmänt användes i tal och skrift.

I fråga om den i inledningen berörda paragrafen i förordningen om arvsskatt och gåvoskatt ligger problemet så till, att meningen lätt kan uttryckas i en matematisk formel. Men varför då icke taga in denna formel i själva författningstexten? Det skulle i varje fall icke göra texten mera svårläst.

Säkert kunna också andra vägar anvisas för att främja klarhet och enkelhet vid författningsskrivning. Det finns emellertid en mäktig fiende till sådana reformer, och det är kärleken till förebilder. Det är mycket förstäeligt om den unge tjänsteman, som har till uppgift att upprätta förslag till författningar, utslag eller annat, gripes av denna kärlek. Förebilden har gått igenom ekluten, dess ord och vändningar äro granskade och ha befunnits hålla måttet. Skriver man på samma sätt kan man vara tämligen säker på att några fel icke insmyga sig. Till förmån för kopierandet av förebilder kan man också anföra, att man får större garantier att den, som skall läsa den färdiga texten, rätt uppfattar dess innebörd — om han nämligen är van vid de sedan gammalt använda formuleringarna!

Men förebilderna verka gärna till att föråldrade satsbindningar och skrivningar behållas alltför länge. Även kanslispråket måste, om än i långsam takt, följa språkets allmänna utveckling. Och vidare kan bundenheten vid förebilder leda till att en satskonstruktion påbygges med nya satsdelar, bisatser och inskjutna satser tills den färdiga produkten erbjuder bilden av en djungel av meningar och andra satser, som åt alla håll gripa in i varandra. Och så är läget åter klart för en kritiserande tidningsartikel om juristspråk och vanligt språk!

Det bör ligga något av konstnärligt skapande också i arbetet på att

skriva en författning om t. ex. galtbesiktningstvång. Man har nog rätt att antaga, att ett förverkligande av detta önskemål skulle föra oss närmare målet: enkla, klara och lättillgängliga författningar.

Bengt Petri.

Från Vpl. 229 8/37 M. W. Nilsson, Fältpost 402 65, V. Skövde, har Svensk Tidsskrift mottagit nedanstående mycket tankvärda inlägg om ett rationellare utnyttjande av personaltillgången inom den svenska försvarsmakten. Tidsskriften har underställt synpunkterna arméstabens organisationsavdelning, och här nedan följa även några uttalanden av kapten Birger Hasselrot om vad som redan åtgjorts eller planerats i den riktning, som den värnpliktige författaren föreslagit.

»Malajer» och »Todd» i I den svenska försvarsmakten finns en manskapskategori, som förbisetts, föga utnyttjats och till och med föraktats. Det är de yrkesvärnpliktigas-malajernas stora och mångskiftande skara. Hit höra män av alla olika samhällsklasser, yrken och åldrar. Grovarbetare och specialarbetare, handens och hjärnans arbetare ha sammanförts till en diffus massa. Gemensamt för dem alla trots deras olika ursprung är dock, att de av ett eller annat skäl, fysiskt eller psykiskt, ratats som förstklassigt soldatmaterial och i stället degraderats till militära »proletärer». I den mån de fullgöra sin värnplikt, göra de denna till stor del som handräkningspersonal eller som militära yrkesarbetare, alltså som målare, skomakare, snickare, smeder o. s. v. På de militära expeditioner återfinner man dem som ordonnanser, skriv- och expeditionbiträden.

Denna manskapskategoris betydelse för landets försvar har hittills varit av ringa värde. Deras värnplikt har ju främst varit inriktad på att fullgöra vissa dagars tjänstgöring under fredstid. Någon direkt utbildning av dem på ett sådant sätt, att de kunna fullt utnyttjas vid ett eventuellt krig, har icke skett. Naturligtvis är det klart, att om ovädet skulle bryta in över vårt land, komma de att kallas in. Men den karaktär av blixtnabbt överfall, som kriget har numera, gör, att de aldrig hinna bli satta på några för dem lämpade poster. På grund härav måste deras rätta platser bestämmas *redan i fredstid*, och de måste med hänsyn härtill givas *en utbildning*, som gör dem skickade och lämpade. Det är i detta hänseende, som mycket brister i den nuvarande organisationen. De yrkesvärnpliktiga kallas nämligen icke in till en utbildning. Ty de arbeten, som de få utföra under sin militärtjänst, äro i stort sett desamma vid tjänstgöringens början som vid dess slut. I nära samband härmed står det stora felet, att även i fredstid utnyttjas deras arbete för litet. Ty oberoende av den energi, som nedlägges på arbetet, förblir en yrkesvärnpliktig en malaj från den första till den sista dagen. Tjänstgöringen har därför för honom, mer än för övriga militärer, karaktären av ett tvång. *Någon utsikt att avancera har han icke.* Helt naturligt kommer han då icke att nedlägga någon större energi på att utföra de olika uppdragen. Detta är det andra stora felet med den nuvarande organisationen. Man utnyttjar icke i tillräcklig grad den enastående

energikälla, som finns att hämta ur den enskilda företagsamheten och ur individernas strävan att uppnå en bättre ställning.

Dessa två fel, nämligen att man icke redan i fredstid bestämmer de yrkesvärnpliktigas platser vid krig, och att utsikterna till avancering äro minimala, äro de viktigaste. Tätt förenat med dem står ett tredje. I och med att en militär blir malaj, sjunker han ned till en degraderad ställning. De vanliga soldaterna behandla honom gärna med en viss föraktfull överlägsenhet. Att titulera någon med ordet »malaj» är något av det värsta som kan utbytas militärer emellan. Denna inställning måste bort. En yrkesvärnpliktig kan göra lika stor, i vissa situationer till och med större, nytta som en vanlig soldat, detta under förutsättning att han placeras på rätt post. I det följande skola vi närmare belysa detta.

Inför de omgivande stormakternas alltmer växande härstyrkor, inför utsikten att bli angripen när som helst som en av de krigförande anser sig kunna ha fördel därav, är det klart och tydligt, att Sverige måste mobilisera alla sina krafter. Alla tillgängliga resurser måste utnyttjas och placeras på de platser, där de kunna göra mest gagn för riket. Detta är så mycket mer nödvändigt, som befolkningsutsikterna äro föga glädjande för Sveriges del. Sälunda har man beräknat, att antalet inskrivningsskyldiga, som 1942 uppgår till 57,000, kommer att uppvisa en fortgående minskning med 52,000 1943 och blott 46,000 1946. Det är klart, att inför dylika utsikter är det en absolut tvingande nödvändighet, att de tillgängliga medlen tillgodogöras på bästa möjliga sätt. På grund härav är det ett oförlåtligt slöseri, att icke de yrkesvärnpliktiga utnyttjas i högre grad än vad som är fallet.

Hur detta nu skall kunna ske, därom kunna meningarna vara mycket olika. Vad vi avse med den följande uppskisseringen, är därför endast att framställa några förslag.

1. Först och främst måste alla yrkesvärnpliktiga underkastas en besiktning för att utröna, om icke en hel del trots allt kunna lämpa sig som linjesoldater. Många av dem, som vid inskrivningen befunnits vara skickade endast till vissa befattningar, kunna efteråt ha blivit fria från sin fysiska eller psykiska svaghet. Det är under sådana förhållanden oförlåtligt, att de icke givas vapenutbildning. Även om deras fysiska konstitution icke kan betraktas som fullgod, finns det dock många platser inom försvaret, såsom vid luftvärnet, där de kunna utföra lika goda prestationer som linjesoldaterna.

2. För det andra måste de givas en utbildning. Deras militära värnplikt får icke fullgöras genom att de bli satta till att passa upp de övriga soldaterna. Hur denna utbildning skall ske och hur den skall organiseras på bästa möjliga sätt, är givetvis beroende på vad de kunna vara lämpade till.

Alla, som på grund av sin föregående sysselsättning eller genom sin fysiska konstitution kunna vara skickade till kroppsarbete, böra sammanföras och givas en utbildning som vägbyggare, broslagare o. s. v. De skola kunna reparera järnvägar, som bombats sönder, anlägga nya sådana, bereda mark för flygfält, uppföra befästningar

av fältmässig eller stadigvarande karaktär. På grund av sin uppgift att sörja för att förbindelserna fungera på det bästa möjliga sätt kunna de lämpligast benämnas »förbindelseavdelningar». Dessa böra vara fullt militärt organiserade och ledda av ingenjörsmässig skolad personal. Mönstret för denna organisation är den tyska »Organisation Todt». Det kan icke råda något tvivel om att dylika förbindelseavdelningar kunna få en oerhörd stor betydelse. Ty vad nytta kunna linjesoldaterna göra, om etappväsendet klickar, om ammunition och försnödenheter icke nå sina bestämmelseorter på grund av upprivna och icke tillräckligt snabbt reparerade kommunikationsleder?

Eftersom soldater icke kunna slåss med tom mage, ej heller om de erhålla otillräcklig eller dåligt tillredd föda, böra olika yrkesvärnpliktiga uttagas och givas en grundlig kockutbildning. Det räcker därvid icke med att de lära sig tillaga några av de enklaste maträtterna. De måste bättre än förut kunna tillvarataga olika rester och giva maten en sådan sammansättning, att den icke blott mättar för stunden utan bygger upp och sätter soldaterna i stånd att uthärda stora ansträngningar.

Då de yrkesvärnpliktiga i många fall äro äldre än linjesoldaterna, ha de hunnit tillägna sig betydligt mer yrkeserfarenhet inom sina respektive yrken. I den mån deras erfarenhet kan tillgodogöras på ett för försvarsmakten positivt sätt bör så givetvis ske. De motor-kunniga kunna placeras som mekaniker, varav behovet blir allt större ju mer försvarets motorisering framskrider. Det får emellertid icke räckas med att de komma att utöva sitt civila yrke vid fullgörandet av sin militärtjänst. De måste givas en grundlig utbildning som stridsvagns- eller flygmekaniker o. s. v. På samma sätt bör ske med de övriga yrkeskunniga.

Hela den nuvarande skaran expeditions- och skrivbiträden skall givas en verklig skolning i olika ämnen, såsom maskinskrivning, stenografi, förvaltningskunskap och bokföring m. m. Genom anlitan- de av handelslärare från olika institut och högskolor skall modern kontorsorganisation, effektiv och rationell arbetsfördelning bibringas dem på ett sådant sätt, att de kunna utgöra en särskild »förvaltningskår». Denna skall kunna självständigt handha och sköta diverse göromål, som med den nuvarande organisationen kräva officerare av olika grader.

3. För att man skall kunna räkna med att tillräcklig energi och initiativkraft skall läggas ned på arbetet måste utsikterna att avancera för de yrkesvärnpliktiga betydligt utökas. Inom de s. k. förbindelseavdelningarna skola skickliga män uttagas till förmän för de övriga med högre ställning och bättre avlöningsvillkor. Bland expeditionsbiträderna finns det i flera fall kontorsutbildat folk, som i det civila livet suttit i överordnade ställningar. I den mån, som de äro lämpliga därtill, skola de ha utsikt att genom energi och arbetsvillighet stiga i graderna.

4. Som den sista förändringen bör nämnas, att åsikten, att de yrkesvärnpliktiga-malajerna äro att anse som ett till stor del till ingen

direkt nytta varande militärt proletariat, måste bortarbetas. Rätt utbildade, rätt placerade utgöra de yrkesvärnpliktiga lika viktiga kuggar i det militära maskineriet som linjesoldaterna.

M. W. Nilsson.

* * *

De i artikeln anförda synpunkterna äro utan tvivel i huvudsak riktiga och av största intresse. I fråga om utnyttjandet av de icke vapenföra värnpliktiga — de av förf. benämnda »malajerna» — ha ända till den allra senaste tiden förelegat och råda i viss mån fortfarande förvisso stora brister. Man bör emellertid vid bedömandet av hithörande förhållanden göra klart för sig under vilka omständigheter det hittillsvarande systemet kommit till. Detta härleder sig närmast från en period, under vilken statsmakterna icke ens ansågo att samtliga fullt vapenföra värnpliktiga borde utbildas med vapen eller eljest under fredstid avses för någon plats i krigsorganisation. Samtidigt höllos anslagen för de militära behoven så låga som möjligt och beviljades minsta möjliga antal tjänstgöringsdagar när det gällde att inkalla värnpliktiga avsedda för handräckningstjänst. För att den korta utbildningstiden skulle kunna utnyttjas effektivt för dem, som uttagits till linjetjänst, nödgades de militära myndigheterna att helt avse det antal till ersättningsreserven eller till handräckningstjänst uttagna värnpliktiga, som man kunde inkalla, för egentlig handräckningstjänst. Någon utbildning att tala om blev det icke för dessa värnpliktiga.

Även inom ramen för det nu angivna systemet skulle de olika värnpliktigas — även de icke vapenföra värnpliktigas — egenskaper och civila yrkesutbildning helt naturligt ha kunnat tillvaratagas bättre än som skett. Därvid lade emellertid bl. a. det hittills gällande systemet för de värnpliktigas rullföring och redovisning vissa hinder i vägen. Detta system möjliggjorde nämligen icke krigsplacering redan i fred av enstaka värnpliktiga i större omfattning.

De av förf. påtalade bristerna i den militära organisationen ha som framgår av det redan anförda länge varit insedda av de militära myndigheterna. Ett flertal åtgärder ha också under den senaste tiden vidtagits i avsikt att rationalisera utnyttjandet av värnpliktstillgången.

Den nya värnpliktslagen skiljer sålunda icke längre på »vapenföra» och »icke vapenföra». Uttagning äger icke rum till »linjetjänst», »ersättningsreserven» eller till »handräckningstjänst». De krigstjänstdugliga värnpliktiga hänföras endast till någon av 4 olika besiktningssgrupper (1—4). Ingen värnpliktig kommer numera att blott på grund av resultatet från inskrivningsförrättningen kunna sägas vara avsedd till »malaj». Man försöker att under tjänstgöringen låta alla värnpliktiga komma till sin rätt allt efter deras civila kunskaper och ådagalagd militär duglighet.

Emellertid ha icke alla värnpliktiga fullgod kroppsbeskaffenhet eller lämpa sig för utbildning med vapen. I den nya inskrivningsförrättningen har därför föreskrivits, att värnpliktig, som vid inskriv-

ningen hänförs till någondera av besiktningsgrupperna 3 och 4 (de fysiskt sett svagare), skola snarast efter påbörjandet av tjänstgöringen prövas för bestämmandet av den användning, vartill han bör avses i förbandets krigsorganisation, och av den utbildning och tjänstgöring, som han med hänsyn härtill bör undergå. Prövningen kommer att enligt en i dagarna utfärdad order förrättas av en regementsvis tillsatt »granskningsnämnd», som sålunda bl. a. redan i fredstid skall fastställa var den värnpliktige i fråga skall placeras i händelse av krig för att då göra största möjliga nytta. Utbildningen skall anpassas efter den avsedda krigsanvändningen. Även fysiskt sett svaga individer, som kunna användas i krigsbefattningar, kunna sålunda vinna befordran, därest de placeras i sådan tjänst, att befordran enligt gällande bestämmelser kan och skall äga rum. Detta är vad man gjort beträffande de av förf. angivna två första »felen».

Vad beträffar åtgärderna för att motverka nedgången av värnpliktstillgången, som är en följd av den sjunkande nativiteten, kan det kanske vara av intresse att erfaras, att de i år för första gången tillämpade nya inskrivningsbestämmelserna medfört en minskning av antalet från värnpliktstjänstgöring helt frikallade, som såvitt man nu kan bedöma torde ha nedgått med mer än hälften. Förslag har dessutom ingivits till Kungl. Maj:t från chefen för armén angående efterbesiktning innevarande år av c:a 70,000 tidigare frikallade värnpliktiga. Därigenom hoppas man kunna erhålla 30,000—40,000 inskrivna krigstjänstdugliga värnpliktiga. Dessa komma givetvis att användas på ett sätt, som i möjligaste mån motsvarar deras civila yrken.

De av förf. föreslagna åtgärderna för användningen av vissa yrkeskunniga värnpliktiga förefalla vid en första granskning mycket bestickande. I den mån så är möjligt försöker man redan nu och kommer jämväl i framtiden att på likartat sätt utnyttja de värnpliktiga. Väsentliga svårigheter av praktisk art föreligga emellertid vid utnyttjandet av de värnpliktiga på detta sätt.

I detta sammanhang böra två förhållanden framhållas. För det första måste inom den militära organisationen såväl i fred som krig visst handräkningsarbete, förråds- och expeditionstjänst o. s. v., allt fortfarande ombesörjas av värnpliktiga, trots att man i mån av tillgängliga medel och övriga möjligheter övergått till civil personal på detta område. Förhållandet är detsamma i alla arméer. Handräkningstjänsten får emellertid icke betraktas som en lägre syssla, ovärdig en svensk man. Tvärtom. All tjänst i krigsmakten måste anses som likvärdig i detta hänseende. Från de militära myndigheternas sida har detta alltid framhållits. Det är endast de värnpliktiga själva som använda det fula ordet malaj.

För det andra är den militära organisationen annorlunda sammanfattad än det civila samhällslivet. Man återfinner inom densamma endast en del av de befattningar, som förekommer i det civila livet. Däremot finnes ett flertal militära befattningar, omfattande huvuddelen av de värnpliktiga, som icke ha någon som helst civil motsvarighet. Det är därför icke alltid möjligt att giva varje värnpliktig en plats i det militära, som direkt motsvarar hans civila sysselsätt-

ning. I den mån det är möjligt bör man givetvis utnyttja de kvalificerade värnpliktigas yrkeskunskaper och annan civil utbildning. Intet slagord har blivit så missbrukat och så missförstått som »Rätt man på rätt plats». Att många och stora fel blivit begångna i fråga om krigsplacering av enskilda är nog obestridligt; i stort sett torde dock placeringarna ha varit tillfredsställande.

Efter ikraftträdandet inom den närmaste tiden av det nya rullförsingssystemet komma emellertid bättre möjligheter än hittills att stå till buds för de militära myndigheternas förfogande när det gäller att redan i fredstid ge dessa värnpliktiga krigsplacering. Därmed ökas också sannolikheten för att denna krigsplacering skall bli i överensstämmelse med de värnpliktigas civila utbildning och övriga kvalifikationer.

Birger Hasselrot.

»Det nutida sjövapnet.» Första häftet av Svensk Tidskrift i år innehöll bl. a. en uppsats om »Det nutida sjövapnet», signerad H. S. Denna uppsats har, utan angivande av källan och utan att vare sig Svensk Tidskrifts red. eller förf. tillfrågats, införts i Nationell Tidning, tillika med utsättande av författarens namn, kommandör Helge Strömbäck. På förekommen anledning och då förfarandet strider mot god journalistisk kutym ha vi velat meddela detta sakförhållande.

Red. av Svensk Tidskrift.